

XÂY DỰNG ĐỀ CƯƠNG MÔN HỌC TRONG BỐI CẢNH TOÀN CẦU HÓA

CAO THỊ CHÂU THỦY(*)

TÓM TẮT: Đề cương môn học là một cấu phần thể hiện cụ thể chương trình đào tạo và cũng là minh chứng cho việc thực hiện chương trình đào tạo. Bài viết đã hệ thống vai trò, chức năng, chỉ ra những yêu cầu và xác định cấu trúc đối với đề cương môn học. Trên cơ sở đó, bài viết cũng đưa ra một số kiến nghị cho việc xây dựng, thực hiện và phát huy đề cương môn học một cách hiệu quả.

Từ khóa: xây dựng đề cương, cấu trúc, toàn cầu hóa.

ABSTRACT: A course syllabus is a component that specifically illustrates the curriculum and a demonstration to the implementation of the curriculum. This article systematizes the role and function, specify the demands for the development and define the structure of course syllabus. On that basis, the article also provides some recommendations to build, fulfill and develop the course syllabus in effective ways.

Key words: develop syllabus, structure, globalization.

Đ T V N ĐỀ

Để khẳng định chất lượng đào tạo đáp ứng yêu cầu của xã hội không chỉ trong nước mà ở cả khu vực Đông Nam Á, việc được hệ thống đảm bảo chất lượng các trường đại học Đông Nam Á - AUN QA (ASEAN University Network - Quality Assurance) công nhận là cái đích mà nhiều trường đại học ở Việt Nam và Đông Nam Á hướng đến. Trong phiên bản mới nhất, tài liệu hướng dẫn đánh giá chất lượng cấp chương trình đào tạo theo bộ tiêu chuẩn AUN QA gồm 11 tiêu chuẩn với 50 tiêu chí của kiểm định AUN QA. Các nội dung chuẩn đầu ra, hoạt động tổ chức dạy, học và kiểm tra đánh giá sinh viên đạt chuẩn đầu ra/ kết quả học tập mong đợi (Expected learning outcomes) của chuyên ngành đào tạo là một trong những vấn đề mà bộ tiêu chuẩn AUN QA đặt ra.

Để thực hiện được chuẩn đầu ra của mỗi chuyên ngành đào tạo, thì mỗi môn học phải “chịu trách nhiệm” một hoặc một số các chuẩn đầu ra ngành đào tạo. Đề cương môn học là bình diện thể hiện cụ thể của chương trình đào tạo

ngành/nhóm ngành đào tạo, thể hiện chi tiết các chuẩn đầu ra cần đạt được ở mỗi môn học cũng như hoạt động tổ chức dạy, học và kiểm tra đánh giá như thế nào để người học đạt chuẩn đầu ra.

Những tiêu chuẩn kiểm định chất lượng của AUN QA và xu hướng toàn cầu hóa trong giáo dục “kéo, xích” nền giáo dục của mỗi nước, mỗi tổ chức giáo dục gần nhau hơn, cùng hướng tới sự tiến bộ, phát triển; đòi hỏi đề cương môn học không chỉ đáp ứng được những chuẩn chung, mà các đối tượng liên quan còn cần “tận dụng” hết những vai trò chức năng của nó. Chính vì vậy, vấn đề đặt ra là các đối tượng liên quan cần nhận thức đầy đủ vai trò của đề cương môn học ở việc xây dựng và khai thác đề cương môn học đáp ứng được các yêu cầu của thực tiễn đặt ra.

2 VAI TRÒ, CHỨC NĂNG CỦA ĐỀ CƯƠNG MÔN HỌC

Với cách tiếp cận trong xây dựng đề cương môn học theo năng lực, người học là trung tâm và đáp ứng những yêu cầu xã hội như hiện nay, đề cương môn học hay còn gọi là đề cương chương trình môn học (Course

(*) Tiến sĩ. Trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn – Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh.

syllabi/Course plans) được hiểu “thể hiện mục đích, chuẩn đầu ra và nội dung do môn học đảm nhiệm, bao gồm tuyên bố về vai trò của môn học đối với chương trình; thể hiện sự kết nối của môn học với các chuẩn đầu ra của chương trình; và các hoạt động dạy và học; và đánh giá” (Đoàn Minh Trinh, 2012). Các nghiên cứu đã nhìn nhận đề cương môn học trên 3 vai trò, chức năng cơ bản sau (Parkes, Jay & Mary B. Harris, 2001):

Đề cương môn học được xem như là một hợp đồng (Syllabus as a contract) giữa người dạy và người học. Chính vì vậy, nó thường được thống nhất và thông báo cho các đối tượng liên quan trước khi tiến hành thực hiện và những mong đợi thực hiện đúng như các nội dung đã xác định trong “hợp đồng”. Ở đó thể hiện lịch trình kế hoạch giảng dạy và học tập rõ ràng và chính xác; những quy định cách thức kiểm tra đánh giá kết quả học tập; quy định về hoạt động tham dự lớp học, bài tập cuối kỳ, các chính sách đối với môn học; quy định về vấn đề trung thực và tự do trong học thuật...

Đề cương môn học được xem như hồ sơ thông tin của môn học/học phần được giảng dạy (syllabus as a permanent record). Có 2 lý do cơ bản giải thích cho việc xem đề cương môn học là hồ sơ thông tin đó là sự giải trình (Accountability) và minh chứng (Documentation) để đánh giá cá nhân người dạy và chương trình đào tạo. Việc cung cấp chi tiết cụ thể như những mong đợi người học có thể thực hiện được, cách thức đánh giá kết quả thực hiện của người học, hoạt động của người học và người dạy diễn ra như thế nào... là những minh chứng, giải trình cho các đối tượng liên quan ở cấp độ bộ môn, khoa và trường xem xét đánh giá về tính hiệu quả hoạt động giảng dạy, sự tương thích với chương trình đào tạo ngành, cũng như nhiệm vụ của nhà trường.

Đề cương môn học được xem là công cụ học tập (Syllabus as learning tool) hiệu quả cho người học. Với sự ảnh hưởng của lý thuyết học

tập như nhận thức, kiến tạo, xã hội học tập và sự phát triển khoa học công nghệ đến giáo dục đào tạo đại học; các nhà giáo dục, tổ chức trường học nhận ra rằng người học không chỉ thực hiện hoạt động học tập ở mỗi lớp học mà họ còn học tập được nhiều qua đọc, viết, nghiên cứu và thảo luận,... qua các sản phẩm của công nghệ như điện thoại thông minh, websites, email... ở ngoài môi trường lớp học. Chính vì vậy, một đề cương môn học được thiết kế tốt có thể hỗ trợ cho người học học tập hiệu quả hơn theo cách của chính mỗi người học.

Bên cạnh đó, một đề cương môn học được thiết kế theo cách tiếp cận “người học là trung tâm” sẽ là công cụ để giúp người học phát triển những kỹ năng tự lập kế hoạch quản lý, giúp người học xác định khối lượng thời gian ngoài giờ lên lớp; cung cấp những cách thức làm như thế nào để thực hiện tốt các bài tập/tiểu luận, cũng như hoàn thành tốt môn học khi người học biết được những lỗi thường gặp, hoặc những khái niệm thường bị hiểu nhầm. Những thông tin ở đề cương môn học cung cấp cho người học địa điểm, thời gian, đối tượng, phương tiện học tập, nguồn liệu học tập... có thể hỗ trợ cho người học hoàn thành môn học. Những yêu cầu, quy định trong đề cương môn học như về vấn đề trung thực và tự do trong học tập có thể cải thiện và hình thành cho người học những kỹ năng và thái độ đáp ứng yêu cầu đòi hỏi công việc trong tương lai...

3 YÊU CẦU ĐỐI VỚI ĐỀ CƯƠNG MÔN HỌC

Dựa vào nội dung Bộ tiêu chuẩn đánh giá chương trình đào tạo theo AUN QA như ở tiêu chuẩn 1 (kết quả học tập mong đợi/chuẩn đầu ra – learning outcomes), tiêu chuẩn 2 (quy cách chương trình đào tạo), tiêu chuẩn 3 (nội dung và cấu trúc chương trình đào tạo), tiêu chuẩn 4 (chiến lược giảng dạy và học tập) có thể nhận thấy rằng bộ tiêu chuẩn này đánh giá hoạt động phát triển chương trình đào tạo theo cách tiếp cận năng lực (CBE – Competency Based Education).

Đây là cách tiếp cận “tập trung vào năng lực hành động, nhằm hướng tới những gì người học dự kiến phải làm được hơn là nhằm tới những gì họ cần phải học được” và “xuất phát từ người học chứ không phải người dạy” (Nguyễn Vũ Bích Hiền, 2015).

Các nội dung của các tiêu chuẩn trên cũng thể hiện xu hướng tiếp cận lý thuyết đó là “sự tương thích giữa kết quả học tập mong đợi/chuẩn đầu ra với hoạt động dạy – học và kiểm tra đánh giá” (Bigg, J. B, 1999, 2003). Có nghĩa là mỗi cấu phần của chương trình đào tạo như nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức dạy và học, hoạt động kiểm tra đánh giá ... đều phải tương thích có hệ thống, hướng tới những năng lực thành phần ở chuẩn đầu ra; và đáp ứng nhu cầu, hứng thú, khả năng của người học.

Chính vì vậy, khi xây dựng đề cương môn học, bên cạnh đảm bảo về mặt cấu trúc thành phần, người biên soạn và thực hiện đề cương môn học cần đáp ứng cách tiếp cận theo năng lực, xem người học là trung tâm và thể hiện được sự tương thích có hệ thống giữa chuẩn đầu ra và nội dung, hoạt động dạy, học, kiểm tra đánh giá. Cụ thể như sau:

Thứ nhất, cần xác định môn học đảm nhận trách nhiệm thực hiện chuẩn đầu ra nào của chương trình đào tạo ngành (cần phải xác định chuẩn đầu ra cho chương trình đào tạo ngành) nhằm đảm bảo tính hệ thống, thực hiện được chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo ngành. Yêu cầu này liên quan đến cách thức phát triển chương trình đào tạo của nhà trường, chương trình đào tạo ngành, ma trận chương trình đào tạo. Đây là một trong những cơ sở để giảng viên xác định mục tiêu, chuẩn đầu ra cho môn học/học phần được phân công giảng dạy.

Thứ hai, với cách tiếp cận có hệ thống của các chuẩn đầu ra theo những cấp độ khác nhau (chuẩn đầu ra cấp độ trường, chuẩn đầu ra cấp độ ngành, chuẩn đầu ra cấp độ môn học/học phần) nên mục tiêu môn học (Objectives) ở trong đề cương thường được được mô tả một

cách khái quát những mong muốn của người có thể đạt được.

Thứ ba, các chuẩn đầu ra của môn học cần đảm bảo nguyên tắc: cụ thể và đo lường được, có tính khả thi, có thể đạt được; và thường được thể hiện bằng các động từ chủ động.

Thứ tư, hoạt động kiểm tra đánh giá được thể hiện rõ ràng về thời gian, nội dung và cách thức, tiêu chí đánh giá cho những chuẩn đầu ra nào. Bảng đề mục (rubric) có thể hỗ trợ đáng kể đối với hoạt động này.

Thứ năm, đề cương môn học thể hiện được sự tương thích có hệ thống giữa chuẩn đầu ra môn học, nội dung dạy học, hoạt động dạy, học và kiểm tra đánh giá. Với mục tiêu và chuẩn đầu ra được xác định thì cần phải dạy nội dung gì? Dạy và học nội dung đó bằng các hoạt động/phương pháp dạy, học nào? và cách thức kiểm tra đánh giá như thế nào để đo lường được chuẩn đầu ra?

Thứ sáu, người biên soạn cần phải cung cấp những thông tin định hướng, hỗ trợ người học phát huy được những chức năng của đề cương môn học.

4 C U TRÖC ĐỀ CƯƠNG MÔN HỌC

Trước những yêu cầu trên, đề cương môn học nên được cấu trúc bởi các thành phần cơ bản sau: Thông tin chung về môn học; Thông tin của người dạy; Mô tả vắn tắt nội dung môn học; Điều kiện tiên quyết; Mục tiêu và chuẩn đầu ra môn học; Nguồn tài liệu phục vụ môn học; Nội dung học tập, kiểm tra đánh giá, hoạt động dạy và học cần phải thể hiện được sự tương thích với chuẩn đầu ra môn học và chuẩn đầu ra chương trình đào tạo của ngành học; Yêu cầu/quy định/trách nhiệm đối với người học; Tiêu chí đánh giá hoạt động học tập của người học; Các thông tin khác.

5 MỘT SỐ KIẾN NGHỊ

Để phát huy được những chức năng, vai trò của đề cương môn học và đáp ứng được các yêu cầu hiện nay, chúng tôi có những đề xuất như sau:

Tổ chức các hoạt động tuyên truyền, trao đổi để người dạy và người học nhận thức đúng vai trò chức năng của đề cương môn học. Cần có kế hoạch định kỳ tổ chức các hoạt động tuyên truyền, trao đổi với người học về vai trò, cách thức phát huy vai trò và thực hiện đề cương môn học đối với hoạt động và kết quả học tập ở đầu năm học và đặc biệt đối với đối tượng sinh viên năm 1 và năm 2.

Tổ chức các lớp đào tạo, bồi dưỡng và trao đổi cho người dạy và người học cách thức xây dựng đề cương môn học đáp ứng yêu cầu đặt ra, cũng như phát huy được các chức năng của đề cương môn học. Các khoa cần phải chủ động có kế hoạch thường xuyên bồi dưỡng, trao đổi và đánh giá về việc xây dựng và thực hiện đề cương môn học phù hợp với các chuyên ngành, đối tượng người học cụ thể.

Nhà quản lý giám sát việc thực hiện đề cương thông qua những hoạt động dự giờ, trao đổi, khảo sát lấy ý kiến của các bên liên quan đối với việc xây dựng và thực hiện đề cương. Các nhà quản lý áp dụng quy trình đánh giá PDCA

(Plan-Do-Check-Act: Xây dựng kế hoạch, thực hiện kế hoạch, làm rõ những dữ liệu thu thập được, trao đổi và cải tiến) để thực hiện việc giám sát quản lý việc xây dựng và thực hiện đề cương chi tiết môn học có hiệu quả.

Nhà tuyển dụng cần nhận thức đầy đủ vai trò của chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo và đề cương môn học như là những cam kết của tổ chức giáo dục, đào tạo đối với “sản phẩm” đầu ra của họ. Đây được xem là một kênh thông tin để hỗ trợ, góp ý, liên kết phối hợp giáo dục đào tạo nhằm đáp ứng yêu cầu của xã hội.

6 KẾT LUẬN

Đề cương môn học đóng vai trò quan trọng đối với việc phát triển chương trình đào tạo, là minh chứng cụ thể cho chất lượng đào tạo của một tổ chức giáo dục đào tạo. Chính vì vậy, các đối tượng liên quan cần nhận thức đầy đủ về vai trò chức năng của đề cương môn học, những yêu cầu, xu hướng hiện nay đối với đề cương môn học. Một số đề xuất được đề ra trong bài viết góp phần xây dựng, thực hiện và phát huy đề cương môn học một cách có hiệu quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Vũ Bích Hiền (Chủ biên, 2015). *Phát triển và quản lý chương trình giáo dục*, Nxb. Đại học Sư phạm.
2. Đoàn Thị Minh Trinh (Chủ biên, 2012). *Thiết kế và phát triển chương trình đào tạo đáp ứng chuẩn đầu ra*. Nxb. Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh.
3. Parkes, Jay and Mary B. Harris, (2001). *The purpose of a syllabus*. College teaching 50 (2).
4. Bigg, J. B. (1999, 2003). *Teaching for quality learning at university*, Buckingham: Open University Press/ Society for Research into Higher Education.

Ngày nhận bài: 24/7/2017. Ngày biên tập xong: 04/9/2017. Duyệt đăng: 06/10/2017